

SZÉCHENYI
EMLÉKEZETE.

ARANY JÁNOSTÓL.

OLVASTATOTT
AZ AKADEMIAI SZÉCHENYI-ÜNNEPÉLYEN
OCTOBER XIII-KÁN M. DCCC. LX.

PEST.
EMICH GUSZTÁV AKADEMIAI NYOMDÁSZ BETŰIVEL.
1860.

205362

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

EGY szó nyilallott a hazán keresztül,
Egy röpke szóban annyi fájdalom;
Éreztük, a mint e föld szíve rezdül
És átvonaglik róna, völgy, halom.
Az első hír, midőn a szót kimondta,
Önön viszhangjától megdöbbene;
Az első rémület kétségbe vonta:
Van-é még a magyarnak istene.

Emlékezünk: remény ünnepe volt az,
Mely minket a kétségbe buktatott:
Gyászról, halálról, szív-lesújtva szólt az,
Napján az Úrnak, ki feltámadott.
Már a természet is, hullván bilincse,
A hosszú, téli fásúlt dermedés,
Készíté új virágít hogy behintse
Nagy ünneped, dicső Fölébredés!

Immár az ég — ah, oly hideg korábban! —
Írántunk hő mosolyra engede;
A négy folyó és három bércz honában
Kilebbent a tavasz lehellete;
S melynek halálos — úgy tetszék — elaszta,
Életre pezsdült a kór sivatag;
Lassú folyót önérzelem dagasztta,
Büszkén rohant le a szilaj patak.

S fölzenge távol a menny boltos alja,
 Gyümölcshezó év biztató jele,
 Hallott korán megdördülő morajja —
 Midőn egyszerre villám sújta le.
 „Széchenyi meghalt“ — Oh, mind, mind csalékony:
 Te víg tavasz nap! ujjongó mezők!...
 „Széchenyi meghalt“ — Se nagy omladékon:
 „Élünk-e hát *mi*?“ búsan kérdezők.

Mert, élni hogyha nem fajúlva tengés,
 Olcsó időnek hasztalan soka;
 De vérben, érben a vidám kerengés,
 Mely szebb jövőből biztos záloga;
 Ha célra küzdvén, nagy, nemes, dicsőre,
 Így összehat kezünk, szivünk, agyunk,
 Vezérszó: ildom, a zászlón: előre! —
 Ő az, ki által lettünk és vagyunk.

Megrontva bűnöd és a régi átok,
Beteg valál, s nem érzéd, oh magyar;
Nép, a hazában nem volt már hazátok:
Sírt még hogy adna, állt az ős ugar.
S mint lepke a fényt elkábúlva iszsza,
Úgy lőn nekünk a romlás — élvezet;
Egy-két kebel fájt még a múltba vissza:
Nem volt remény már, csak emlékezet.

De, mely a népek álmait virasztja,
Elhagyni a szelíd ég nem kívánt;
Széchenyit küldé végtelen malasztja
E holttetembe érző szív gyanánt,
Hogy lenne élet-ösztön a halónak,
Bénúlt idegre zsongító hatás,
Reménye a remény nélkül valónak:
Önérzet, öntudat, feltámadás.

Midőn magát ez nem tudá szeretni,
Ő megszerette pusztuló fáját.
Oh, nemzetem, *ha* fognád elfeledni
Hogyan viselte súlyos nyavalyád?
És mennyi harczot küzde önmagával?
Hány izgatott, álmatlan éjjelen?
Míg bátorító Macbeth-jóslatával
Kimondá: „a magyar lesz“ — hogy *legyen!*

Bizton, ezer bajunk közt, megtalálta
Azt a mi fő, s mindet befoglaló:
„Elvész az én népem, elvész — kiálta —
Mivelhogy tudomány nélkül való.“
S míg kétle a bölcs, hátrált a tevékeny,
Bújt az önérdék, fitymált a negéd:
Ő megjelenve, mint új fény az égen,
Felgyújtá az oltár szövétnekét.

És ég az oltár. Ím, körébe gyűltünk,
Szétszórt bolyongók a vész idején.
Már is tüzenél szent lángra hevültünk,
Fénye világol sorsunk ösvenyén.
Oh, rakjuk e tüzet, hogy estve nála
Enyhet találjon áldó magzatunk!
Ez lesz a méltó, a valódi hála,
Mit a nagy Jóltevőnek adhatunk.

De hogy' kövesse nyomdokát az ének?
Némúljon el, lant, gyöngye szózatod.
Hazám tudósi, könyvet nagy nevének!
Klió, te készítsd legdicsőbb lapod!
Évezredek során mit összejegyzél
Honfi erény magasztos érdemét,
S arany betűkkel ércztáblába metszél:
Abból alkosd Széchenyi jellemét.

Írd azt, ki a pusztán népét vezérli;
Ki kürtöl, és lerogy a régi fal;
Tarquín előtt ki arczát megcseréli; —
Fülepet ostoroz lángajkival;
Ki győzni Athént csellel is szorítja;
Kit bős csoport elítél, mert igaz;
Ki Róma buktán keblét felhasítja —
Elég a példa fáj: Széchenyi az!

Ő szól: s mely szinte már kővé meredten
Csak hátra néze, mint Lóth asszonya,
A nemzet él, a nemzet összeretten,
Átfut szivén a nemlét iszonya;
Szól újra: és ín lélek ül a szemben,
Rózsát az arczra élet színe fest;
Harmadszor is szól: s büszke gerjelemben
Munkálni, hatni, küzdni vágy a test.

Hitel, Világ és Stádium! ti, három —
 Nem kézzel írt könyv, mely bölcsel, tanít,
 De a lét és nemlét közti határon
 Egekbe nyúló hármass pyramid!
 Ám, hadd üvöltsön a Számum viharja,
 Dőljön nyugatról a sivár homok:
 A bújdosók előtt el nem takarja,
 Melyet ti megjelöltök, a nyomot.

S lön új idő — a régi visszacsökkent —
 Reményben gazdag, tettben szapora;
 A „kisdud makk“ merész sudárba szökkent;*)
 Ifjú! ez a kor: „Széchenyi kora.“
 Nézd ez erőt: hatása mily tömérdek —
 De ne imádj: a munka emberé —
 Szellem s anyag, honszeretet s önérdek
 Mily biztosan lejt a közjó felé.

Majd elborúlni kezde láthatára:

Kik műve által lettünk magyarok,
Nem ügyelénk többé vezérnyomára,
Mi napba néző szárnyas Ikarok.

Oh, hogy riadt fel intő jós-ajakkal! —

S midőn a harc dúlt, mint vérbősz Kain,
Hogy álla tört szívvel, merev hajakkal —
Egy új Kasszándra Trója lángjain!

Hosszú, nehéz, sötét lön akkor éjünk,

Nyugalma egy álarcozott halál;

S midőn a szív feldobbant, hogy reméljünk:

Nagy szellem! íme, köztünk nem valál.

Oh, mely irígy sors önző átka vett el,

Hogy ébredésünk hajnalát ne lásd? —

Vagy épen egy utolsó honfi-tettel

Tagadnod kelle — a feltámadást?...

Nem, Üdvezült, nem!... fájdalomk hevében
Hamvad ne sértse káromló beszéd:
Oh, nézz egedből és örvendj e népen,
Mely soha *így* még nem volt a tiéd!
Leomlunk sírodon szent döbbenéssel,
A sujtó karra félve ismerünk:
De Antéuszként majd ez illetéssel
Küzdelmeinkhez új erőt nyerünk.

Emléket, oh hazám, mit adsz e sírra?
Hová tekintesz földeden, magyar,
Hol Széchenyi nevét ne lásd megírva
Örök dicsőség fénysugárral?
Ha büszke méned edzi habzó pálya,
Ha eszmeváltó díszes körbe gyűlsz,
Ha szárnyakon röpít a gőz dagálya,
Ha tenni, szépre, jóra egyesülsz; —

Duna, Tisza... ez mely prüsszögve hordja
Fékét, s szabályhoz törni kénytelen;
Amannak hódol a sziklák csoportja,
S Trajánusz híre újból megjelen;
Az ifju szép Pest, ki bizton ölelve
Nyújt Corvín agg várának hű kezét,
S az édes honni szót selypíti nyelve —
Széchenyié mind ez emlékezet!

Széchenyi hírét, a lángész csodáit,
Ragyogja minden, távol és közel:
Áldozni még jerünk — ah, oly sokáig
Nem értők — Széchenyi szivéhez el.
Nem láttuk, e szív néha mit palástol
Hordván közöny havát és gúny jegét:
Hogy óvni gyöngé csíráit fagyástól
Őrizze életosztó melegét.

Értünk hevült, miattunk megszakadt szív,
Te, az enyészet ágyán porladó!
Késő, de tartozott szent hódolat hív:
Egy nemzeté, ím, e hálás adó.
El kelle buknunk — haj, minő tanulmány! —
Meg kelle törnöd — oh, mily áldozat! —
Hogy romjaidra s romjainkra hullván,
Adjunk, Igaz! tenéked igazat.

Szentebb e föld, honunk áldott alapja,
Mióta, nagy szív, benne nyúgoszol;
Szentebb a múltak ezredévi lapja,
Mióta, nagy név, hozzá tartozol.
Koszorút elő!... morzsoljuk el könyűnket:
Az istenülés perczi már ezek!
Borítsa ünneplő myrtusz fejünket:
Reménynyé váljon az emlékezet.

Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múlt;
Hanem lerázván, a mi benne földi,
Egy éltető *eszmévé* finomúl,
Mely fenmarad s nőttön nő tiszta fénye
A mint időben, térben távozik;
Melyhez tekint fel az utód erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik.

Te sem haltál meg, népem nagy halottja!
Nem mindenestül rejt a czenki sír;
Oszlásodat még a család siratja —
Oh, mert ily sebre hol van balzsamír?...
Mi fölkelünk: a fájdalom vigasztal:
Egy nemzet gyásza nem csak leverő:
Nép, mely dicsőt, magasztost *így* magasztal,
Van élni abban hit, jog, és erő!

IDÉZET A 10. LAPHOZ.

*) „Minden jelenetek jövődő fényt mutatnak nemzetünknek, minek megjövendőlésére semmivel több jóslói tulajdon nem kell, mint előre megmondani, hogy a *kisded makkból*, ha meg nem romlott, idővel termő tölgyfa lesz, csak senki el ne gázolja.“ *Széchenyi*.

